

Inhoud

Voorwoord	9
1. Kom en dans mee	14
2. Wie bent U, Heilige Geest?	25
3. De moederlijke liefde	37
4. Van Horeb naar Kades-Barnea	49
5. U zalft mijn hoofd met olie	61
6. Gods geboorte door de Geest	75
7. Jezus als charismaticus	87
8. Hebben jullie de Heilige Geest ontvangen toen jullie tot geloof kwamen?	103
9. Geboren uit water en Geest	121
10. Heilige handen	132
11. Wat moet ik doen om gered te worden?	144
12. Van evenbeeld naar gelijkvormigheid	156
13. Tussen het zaagsel in Azusa Street	170
14. Charismatische gemeenten	188
15. Eredienst met blijdschap en beven	200
16. Verhinder het spreken in tongen niet	218
17. Jullie kunnen allemaal profeteren	236
18. De gave van tranen	253
19. Geestelijk leiderschap	268
20. Oefeningen bij de bron	284
21. De achtste dag	296
Korte beschrijving van geciteerde personen en werken	311
Eindnoten	331

Voorwoord

Waarom ik een boek over de Heilige Geest schrijf

In elke generatie heeft het christelijke geloof zijn hervormers gehad. In kapel en klooster hebben ze in vuur en vlam gestaan voor God en mensen. In gebedshuizen gebogen naar de aarde en in kathedralen wijzend naar de hemel hebben ze hun stem laten horen. Tussen religieuze rommel en vrome tekenen zagen zij iets glinsteren. Zij konden geen rustig leven gaan leiden met een christendom dat geen enkele betekenis heeft. Zij hebben de geestelijke lusteloosheid van zich afgeschud en zijn op reis gegaan zonder dat ze wisten waar die reis hen zou brengen.

Ik ben geboren tussen zulke mensen. Mijn opa, Einar Halldorf, brak met zijn droom om hovenier te worden en sloot zich aan bij de opwekkingsbeweging, die zijn hart en ziel had gegrepen. Mijn andere opa, Harry Lindmark, verliet de boerderij in Närke waar hij opgegroeid was om in de frontlinie van de jonge opwekkingsbeweging een vonkenregen te zijn. Beiden werden predikant en behoorden tot de voortrekkers van de Zweedse pinksterbeweging. Het waren bidders en vissers van mensen. Hun liefde voor Gods Woord was oneindig en hun dorst naar de Heilige Geest niet te lessen.

Ik schrijf dit boek uit dankbaarheid voor hen. Maar ook omdat ik inzie dat het niet vanzelfsprekend is dat hun erfgenamen nog zien wat zij zagen: 'Dat de mens leeft om de Heilige Geest te verwerven.'

Zo drukte Serafim van Sarov zich in Rusland uit in de negentiende eeuw. Dezelfde woorden zouden gezegd kunnen zijn door Simeon de Nieuwe Theoloog in Constantinopel in de tiende eeuw, door Izaäk de Syriër in de zevende eeuw of door de Cappadociër Gregorius in de vierde eeuw. Ik schrijf dit boek ook uit dankbaarheid voor hen. Deze kerkvaders hebben mij niet alleen geholpen om te zien hoe dicht Gods vrienden door alle tijden heen bij elkaar staan, maar ze hebben mij ook verder gebracht in mijn eigen geestelijke traditie; zij hebben mij zagezegd tot een nog grotere ‘pinkstervriend’* gemaakt. Deze personen – Serafim, Simeon, Izaäk en Gregorius – behoren tot de eersten van een grote menigte die door de geschiedenis heen hebben begrepen dat God veraf is zonder de Heilige Geest, Jezus van Nazaret slechts een raadselachtig figuur en de Bijbel een hopeloze tekst vol tegenstrijdigheden. Maar met de Heilige Geest is alles mogelijk. Hun diepe inzicht in de menselijke aard en hun durf om te benadrukken dat het voor elke christen mogelijk is om de Geest te ervaren in zijn persoonlijk leven maakt hen tot gids in het moderne geestelijke landschap – vaak relevanter dan vele hedendaagse geestelijk leraren.

Mijn eigen zwerftocht als christen heeft mij in de loop van de tijd steeds meer teruggevoerd naar mijn wortels. Ik blijf aanhanger van de pinksterbeweging, niet slechts uit gewoonte, maar omdat ik overtuigd ben van de waarde van de beweging waarin ik geboren ben. Met de herontdekking van de onmisbare aanwezigheid en kracht van de Heilige Geest staat of valt iedere christen en elke kerk. Mijn zwerftocht heeft mij tegelijkertijd steeds meer overtuigd van de algemene christelijke kerk: in de ontmoeting met en de herkenning van christenen die zich uitstrekken naar de bronnen om van de Geest te drinken, wordt de christelijke eenheid in de wereld moeiteloos zichtbaar.

Ik schrijf dit boek daarom ook uit dankbaarheid voor allen in

* Noot van de vertaler: het Zweedse woord *pingstvän*, aanhanger van de pinksterbeweging, vertaal ik met pinkstervriend.

de wereldwijde kerk in wie ik de Heilige Geest herken, zowel degenen die nu leven als de wolk van getuigen die ons omringt. Bij elkaar zijn dat er velen. Zij dragen soms bij aan een zekere verwarring en een gezonde onzekerheid, want ze relativeren elke religieuze etikettering.

Alle spreken over de Heilige Geest is een avontuur. Het risico ligt op de loer dat je te veel of te weinig zegt. De Geest verbergt zijn aangezicht. Ook onder priesters en predikanten heerst een merkbare onzekerheid: hoe geef je onderwijs over de doop in de Geest, de gaven en krachten, zonder overgeestelijk te lijken? Velen kiezen ervoor om dan maar helemaal niets te zeggen, of in elk geval uiterst zwijgzaam te zijn over deze onderwerpen.

Deze moeilijkheid wordt versterkt doordat in het leven van de mens niets zo teer en kwetsbaar is als zijn intiemste geestelijke ervaringen. Geestelijke begeleiding raakt een gebied waarin niet weinigen diepe teleurstelling en frustratie hebben ervaren. Sommigen zijn zo beschadigd door geestelijk leiders die hun mandaat verkeerd begrepen hebben en onvoorzichtig gehandeld hebben, dat het jaren heling vereist voor ze het aankunnen om ook maar iets over de Heilige Geest te horen. Anderen hebben jarenlang de gave van de Geest gezocht met de bijbehorende 'belevingen' om ten slotte de conclusie te trekken dat men niet tot de 'uitverkorenen' behoort.

Ik schrijf dit daarom ook voor iedereen die een onvervuld verlangen naar de Geest met zich meedraagt of die zich gekwetst voelt door charismatische geestelijken die met twijfelachtige methoden binnendrongen in zijn binnenste kamer. Ik schrijf omdat het jammer zou zijn als misverstanden en ondeskundigheid ertoe zouden leiden dat de christelijke gemeente uit angst voor overdrijving de doop in de Heilige Geest verduistert. Jezus heeft die im-

mers aan zijn leerlingen beloofd voor Hij hen verliet en zo kwam de Geest op de eerste pinksterdag in hun leven als gloeiend hete wind. Ik schrijf om het geloof van de één nieuw leven in te blazen en om de ander moed te geven om opnieuw dichterbij het vuur te komen dat Jezus is komen aansteken op de aarde.

In hoofdzaak is dit boek een bijbelstudie. De twee testamenten vormen een vanzelfsprekend uitgangspunt. De noten in het boek beperken zich daarom vrijwel altijd tot de bijbelcitaten, weergegeven na elk hoofdstuk. De citaten zijn afkomstig uit de *Nieuwe Bijbelvertaling* van 2004 (NBV), tenzij het anders is aangegeven. Andere gebruikte bijbelvertalingen zijn de *Herziene Statenvertaling* (HSV, 2010) en de *NBG-vertaling 1951*. Ook is gekozen om consequent de klassieke spelling aan te houden van de Heilige Geest en de Geest, met hoofdletters, want die doet recht aan de status van de Geest in de drie-enige gemeenschap (waarover wordt gesproken in de inleidende hoofdstukken).

Elke studie van de Schrift moet doorbreken in het leven van mensen. Pas dan kan de Geest de letter levend maken. De vraag hoe de eerste christelijke ervaring met de Geest, die in het Nieuwe Testament alleen af en toe geschetst wordt, verder is gegaan door de geschiedenis moet daarom noodzakelijkerwijs vergezeld gaan van een bijbelstudie als deze. De lokroep van de Heilige Geest klinkt door alle vernieuwers van het geloof, zowel in de lichte als in de donkere eeuwen van de Kerk. Hun leven is een tekst waarin Gods aangezicht zichtbaar wordt, verklaard door de Geest. Enkele korte biografische aantekeningen over de aangehaalde personen naar wie ik verwijst, zijn achterin het boek te vinden.

Maar bovenal is dit een boek over de persoon in wie de Heilige Geest door alle tijden heen het helderst heeft gestraald: de mens Jezus. In Jezus van Nazaret schuilt het antwoord op het geheim

van de Geest. Dit geldt zowel voor het leven van de Kerk als voor het persoonlijke leven van een christen. In Hem vallen het contemplatieve en charismatische leven van de christelijke gemeente samen. Jezus' inzicht in zichzelf na de doop in de Jordaan werpt als geen andere gebeurtenis licht op de identiteit van de Kerk: hoe de sacramentele aard van de gemeente en de directe ervaring met de Geest elkaar versterken om in de ware zin van het woord het lichaam van Christus in deze wereld te zijn. Het deel over de Geest in Jezus' leven is daarom het brandpunt van dit boek, waar al het andere van uitgaat en zich naar uitstrekt.

Als Gods Zoon werkelijk mens werd, is Hij niet alleen onze Verlosser. Dan is Hij ook ons voorbeeld, het unieke voorbeeld van wat de Heilige Geest kan doen in, met en door een mens. De bedoeling van de mens, om als de nieuwe Adam een lichtend beeld van God te zijn, is verbonden met de aanwezigheid van de Geest in zijn leven. Daarmee zij aangeduid dat dit boek niet alleen gaat over het werk van de Geest in de vorm van charismatische gaven en in het oog springende geestelijke uitingen zoals tongentaal en profetie – die er ook zijn – maar meer nog, en belangrijker, over de rol van de Heilige Geest in de verlossing van de mens.

Tot slot schrijf ik dit boek daarom met het gebed dat velen hun leven wagenwijd zullen openzetten voor de Heilige Geest en ingaan op de uitnodiging tot verlossing.

Sturefors, 10 februari 2003
Peter Halldorf

I. *Kom en dans mee*

Bij het aanschouwen van God wordt de ziel door duizeling bevangen. Gedachten wankelen en de ogen worden verblind. Toch spannen we ons tot het uiterste in om een val te zetten voor de Heer van de hemelse machten. Maar alle pogingen om God te vangen in het net van het verstand, in begrippen en boeken zijn vergeefs.

Het mysterie spat uiteen als een zeepbel wanneer we de Oneindige willen vastpakken. De taal stokt. We komen terecht in een doodlopende steeg, overgeleverd aan een zelfbedachte God, een abstract geloof en een gevoel van vervreemdheid ten opzichte van de geestelijke wereld. Ondertussen treurt de levende God erover dat wij zijn liefde niet beantwoorden met overgave.

Nu is christen zijn niet duizelingwekkend, ook al komt die toestand buitengewoon goed overeen met de goddelijke werkelijkheid. Jezus leert ons niet om *God* te zeggen in ons gebed. Hij nodigt zijn leerlingen uit tot een intimiteit in het gebed die alle intimiteit overstijgt die ze tot dan toe gekend hadden. ‘Wanneer jullie bidden, zeg dan: “Vader.”’¹ Wat de Vader voor mij is, dat is Hij ook voor jullie, zegt Jezus: Ik stijg op ‘naar mijn Vader, die ook jullie Vader is, naar mijn God, die ook jullie God is.’² Is het dan zo vreemd dat wij niet onmiddellijk in staat zijn om zijn woorden in ons op te nemen? En hoe zullen we weten wie de Vader is?

De *Vader* maakt zich bekend in de *Zoon*, die ons de *Geest* stuurt, die de *Zoon* gehoorzaamt, die de *Vader* openbaart, van wie de *Geest* uitgaat ...

God was niet eenzaam in het universum voordat alles geschapen werd. Voordat er engelen, cherubijnen en serafijnen waren en voordat er mensen waren, *was* de liefde er. In het begin *is* er gemeenschap tussen Vader, Zoon en Geest in een heilige drie-enige dans. Onvoorstelbaar, onpeilbaar, ondoorgrondelijk, onmetelijk, onuitsprekelijk.

We kunnen doorgaan met het opnoemen van begrippen die Gods majesteit en ons onvermogen om God te bevatten benadrukken. En dat is zeker noodzakelijk om Gods mysterie te bewaken tegenover alle tendensen om God te verzakelijken en te banaliseren. Maar dát God *onvoorstelbaar* is, betekent niet dat Hij *onpersoonlijk* is. En dat al onze woorden *ontoereikend* zijn wanneer we spreken over God, betekent niet dat we *naar eigen goeddunken* spreken over Hem. We moeten spreken, ondanks de broosheid van de taal, niet omdat we een ogenblik zouden kunnen denken dat we God kunnen verklaren, maar omdat de Geest beslag heeft gelegd op ons hart. Wanneer de woorden hun oorsprong hebben in een leven dat met Christus verborgen ligt in God,³ vormen ze een *getuigenis*, de enige geloofwaardige taal voor de mens om te spreken over God.

De Bijbel spreekt zelden abstract over God en zeker over de Geest worden uiterst weinig abstracte uitspraken gedaan. Het is veel gebruikelijker om in beeldtaal te spreken: duif, drank, olie, wind, water, wijn. Beelden die zich niet in de eerste plaats laten analyseren, maar die verstaan moeten worden met het hart en met de zintuigen. Weliswaar kunnen deze beelden bestudeerd worden, maar pas wanneer ze leiden tot gebed en verwondering openen ze zich werkelijk voor ons. Ze brengen ons dichterbij de werkelijkheid waarbij we ervaren dat we het meest waarheidsgetrouw over God spreken met behulp van woorden zoals innerlijkheid,

vertrouwelijkheid, nabijheid. Allemaal woorden die wij verbinden met vriendschap en die zich het beste laten uitdrukken met behulp van beelden. De grote verscheidenheid aan zintuiglijke en beeldende voorstellingen lokt ons uit onze schuilplaats, zodat we gaan spelen op de lier van het gebed in het land met de verre grenzen. Vanuit ons binnenste komt een loflied op met een refrein dat alles verklaart:

‘Mijn lief is van mij, en ik ben van hem.’⁴

God is bereikbaar via de weg van vriendschap. Hij wordt dan zowel persoonlijk als nabij en begrijpelijk. Buiten die weg om is het nauwelijks betekenisvol om te praten over God. Je kunt God nooit vangen met gedachten, maar het is wel mogelijk om Hem te vangen met liefde. Je kunt God niet vasthouden met woorden, maar het lukt wel Hem vast te houden met liefde. En uit die greep ontsnapt Hij nooit! ‘Ik vind mijn lief. Ik grijp hem vast en laat hem niet meer los,’ zingt de bruid in het Hooglied.⁵ Zij verbergt haar geheim voor haar omgeving, maar kan niet verhinderen dat de heerlijke geur ervan de wereld vervult.

Gods Drie-eenheid is paradoxaal genoeg de christelijke gedachte die het meest onbereikbaar is voor het verstand – ja, het is een ‘kruisiging voor het denken’, zeggen de oude theologen – en tegelijkertijd is het deze gedachte die God werkelijk en tastbaar maakt voor de mens. De wezenlijke betekenis van de leer over de heilige Drie-eenheid is dat God zelf in zijn wezen *koinonia* is: gemeenschap. Een gemeenschap is alleen denkbaar in een samenspel tussen meerdere personen. Als God alleen Vader was, hoe zou Hij dan liefde kunnen zijn? Als God alleen de Zoon was, met wie zou Hij dan zijn liefde hebben kunnen delen voor alle tijden? God schiep de mens niet uit noodzaak, zodat Hij iemand zou hebben om zijn liefde te geven. Hij had ons niet nodig omdat Hij in zich-

zelf – in de drie-enige ‘dans’ tussen Vader, Zoon en Geest – de vervolmaakte liefde is.

Hier verschilt het christelijke geloof op een radicale en uitdagende manier van zowel het joodse monotheïsme als het monisme van Plato. Het is niet zo dat de eerste christenen over verschillende goden spraken. Ze bekeerden zich tot de Ene God, maar deze God was geen ver, onbereikbaar wezen. Hij was de Vader die de Zoon liefhad, die zich verheugde in de Geest – en de mensen uitnodigde om deel te nemen aan die gemeenschap die eeuwig is. Het grote raadsel, Gods Drie-eenheid, wordt in feite datgene waardoor God geopenbaard wordt als een *persoon* en niet slechts als een ver, ondoorgrondelijk wezen.

Dit beeld van de dans gebruikt kerkvader Gregorius van Nazianze tijdens de grote ‘Drie-eenheidseeuw’ om de Drie-eenheid te beschrijven. In een tijd dat velen Gods Drie-eenheid in twijfel trokken, hield Gregorius voor het naderende concilie in 381 na Christus een serie briljante preken in Constantinopel, die hem de eretitel ‘theoloog’ zouden opleveren, in de vroegkerkelijke betekenis van het woord: ‘Een theoloog is iemand die bidt in geest en in waarheid en iemand die bidt in geest en in waarheid is theoloog.’ Vooral via de weg van gebed en geestelijke ervaring had Gregorius zijn inzicht verkregen. De ware kennis over God houdt vriendschap in met God. Bidden is betrokken worden in die vriendschap, in die hemelse dans.

Voor Gregorius – die meestal ‘zanger van de heilige Drie-eenheid’ genoemd wordt – was de vraag naar Gods Drie-eenheid niet een theologische spitsvondigheid. Die vraag betrof Gods identiteit en was daarmee cruciaal voor het begrijpen van het christelijk geloof. Wanneer Gregorius probeert te beschrijven wat zich niet laat beschrijven, het Drie-eenheidsmysterie, gebruikt hij het Griekse woord *perichoresis*, een uitdrukking die de gedachten meevoert naar de beweging van de dans: God is naar zijn wezen gemeenschap – een levendige en speelse dans vol verlangen tussen

de Vader en de Zoon en de Geest die voortduurt in de eeuwen der eeuwen. In deze sprankelende dans, waarin de Zoon, geboren uit de Vader, de Geest zendt, die uitgaat van de Vader, de schepping voortbrengt in een duizelingwekkende, kosmische pirouette en waarin – in een ingeving van verrukking – God zichzelf afbeeldt in zijn hoogste kunstwerk: de mens, de kroon van de schepping. En alsof dat nog niet genoeg was: Hij nodigt de mens uit om te dansen.

Door mee te doen met de dans, in de vertrouwelijkheid en de innigheid tussen Vader, Zoon en Geest, wordt de mens zichzelf. Wanneer de Geest koning David vervult, begint hij te dansen voor de ark in Jeruzalem. ‘Vol overgave danste hij voor de HEER.’⁶ In de dans voor de ark met het verzoendeksel, die Gods verbond met de mens vertegenwoordigt en waarvan het deksel de ‘genadestoel’ wordt genoemd,^{*} is hij volledig zichzelf. De dans is de spontane en meest authentieke reactie op een moment van ‘verheerlijking’. Wanneer we inzien wie we zijn, wie God is en dat we geschapen zijn om door Hem geliefd te worden en Hem lief te hebben, vloeit de beker van het hart over van vreugde en gejubel. Ook de gewoonlijk zo nuchtere Paulus kon zich niet beheersen toen de Geest over hem kwam: ‘Zijn we in extase, dan is het voor God.’⁷

Pas als we betrokken worden in Gods drie-enige leven verwerkelijken wij onze roeping als mens. Het verlangen te mogen meedoen met deze goddelijke dans is het diepste verlangen van de mens. De tragedie van de mens is dat hij gelooft dat hij deze dorst kan lessen door zich te storten in andere dansen. Als de Geest ons lokt en wij beseffen wie het is die ons ten dans vraagt, roepen wij uit, net als de bruid in het Hooglied wanneer de bruidegom zijn gezicht onthult: ‘Neem mij met je mee.’⁸

* Het verzoendeksel, letterlijk uit het Zweeds ‘genadestoel’, is ook een beeld dat voor de Drie-eenheid wordt gebruikt. Dit is dus een wijder begrip dat is gerelateerd aan de Drie-eenheid.

Het inzicht dat God *gemeenschap* is, is cruciaal voor het begrijpen van het geloof – en van onszelf, die geschapen zijn naar Gods beeld. Het geloof is een ontmoeting met de Geest, niet een idee of een leer. Tegen die achtergrond wordt bij Gregorius van Nazianze een dynamisch godsbeeld zichtbaar en daarmee een visie op het christelijke leven als een onophoudelijk *in wording zijn*. ‘De Drie-eenheid is het principe voor alles wat zich hier beneden bevindt,’ zegt Gregorius.

In de vereniging tussen Vader, Zoon en Geest heerst de volmaakte liefde. Wij zijn niet alleen geschapen zodat wij in onze gemeenschap met elkaar als mensen de onderlinge liefde van de Drie-eenheid weerspiegelen, wij worden ook uitgenodigd om te delen in Gods vriendschap. Omdat we geschapen zijn naar het beeld van de drie-enige God, is het de belangrijkste roeping van de mens om lief te hebben. Door de liefde worden wij ‘méér mens’. Er is vanaf het begin een oneindig potentieel in het menselijk wezen gelegd. Onze mogelijkheid om te rijpen is onbegrensd. Onze bestemming is God, wiens ‘enige grens de afwezigheid van een grens is’, om met Gregorius van Nyssa te spreken. ‘Volmaaktheid’, wanneer we spreken over God, moet dus niet als iets statisch worden begrepen – als zou er een punt zijn in de definitieve kennis over God dat men kan bereiken, alsof God een verheven onbeveeglijk wezen zou zijn. Het gaat immers over een volmaakte *liefde* en zij die leven in de liefde worden altijd ‘meer mens’.

Houdt dat in dat God verandert? Nee, niet zoals wij ons verandering in onze wereld voorstellen – ‘Jezus Christus blijft dezelfde, gisteren, vandaag en tot in eeuwigheid!’⁹ – maar er is een beweging in God, een liefdesbeweging, en daarom kunnen wij God niet eens beschrijven met woorden die volmaaktheid uitdrukken in onze voorstellingswereld. God kan niet worden omschreven met begrippen in onze taal als ‘groot’, ‘goed’ of ‘barmhartig’. Het

geschapene schiet tekort als het de Ongeschapene wil beschrijven. Onze maatstaf is ontoereikend. God is altijd groter, altijd beter, altijd barmhartiger.

Wanneer Jezus zegt: 'Wees dus volmaakt, zoals jullie hemelse Vader volmaakt is',¹⁰ moet dat niet opgevat worden alsof het ons doel is om gereed te zijn. Volmaakt worden betekent niet 'af zijn'. In de vriendschap die groeit uit de ontmoeting met de Ander wordt 'ons innerlijke bestaan van dag tot dag vernieuwd'¹¹. Wij zijn in beweging. Ik ben vandaag niet dezelfde als gisteren. Wij leven in het wordende, ons doel is zonder einde. Dat geldt ook voor godgelijkheid – als God oneindig is, kunnen wij nooit over ons doel om op God te lijken zeggen: 'We zijn er.' Ook de hemel is een wereld vol beweging!

Is er dan geen doel dat de moeite waard is? Jawel, maar ook als we het doel bereiken, blijven wij in wording. In de eeuwigheid, wanneer de beweging van tijd en ruimte ophoudt, blijft er maar één beweging over: de beweging van de liefde. We doen mee in Gods eigen 'eeuwige liefdesbeweging', om met Maximus de Belijder te spreken, waarbij elke blik op God een verlangen naar God opwekt. Gods rust moet niet verward worden met een toestand van passiviteit. In het land waar de gedachten rust hebben gevonden, ontwikkelt de ziel zich als nooit tevoren. De rust is het hoogtepunt in Gods activiteit, de toestand van waaruit alles wat God geschapen heeft ontspringt als stromend water. Wanneer de Hebreeënbrief spreekt over de 'belofte om binnen te gaan in Gods rust',¹² is die bedoelde rust niet een afwezigheid van beweging. De strijd is opgehouden en 'de dans' is begonnen. In de boeiende drie-enige dans, zonder begin en zonder einde, heerst de volmaakte rust.

Als het geloof statisch wordt, ontstaat daarom een tegenstrijdigheid. Dan wordt de Geest voor ons geblokkeerd en verhard en verstenen wij in een angstige en alerte houding. Het geloof wordt gereduceerd tot dogma's om te bewaken en uit te leggen en

het geloof is niet meer de levendige, onvoorspelbare, overvloedige gemeenschap waarin de fascinatie over de Drie-enige maakt dat het leven zich van dag tot dag vernieuwt. We worden voortdurend ‘meer mens’!

Verandering is een van de meest centrale woorden in het christelijk geloof. ‘Word innerlijk veranderd’,¹³ word ‘gelijkvormig’,¹⁴ word ‘vernieuwd’¹⁵ herhaalt Paulus keer op keer in zijn onderricht. Deze voortdurende verandering is niet een doel op zich, maar heeft als doel dat wij ‘onszelf’ zullen worden, dat waartoe wij geschapen zijn – een weerspiegeling van God. Het gaat er daarom bij verandering nooit over dat je al je krachten inspant en nog beter je best doet om een ‘beter mens’ te worden. Het gaat over de sprong wagen, over je laten meevoeren met de wind van de Geest en betrokken worden in de goddelijke dans. Met Augustinus horen we God zeggen: ‘Ik zal niet veranderen in jou, maar jij zult veranderen in Mij.’

Het leven wordt niet gevormd en verfijnd door regels, hoewel die zeker nodig zijn als steun, maar alleen de liefde kan werkelijke verandering tot stand brengen. Werkelijke vriendschap lokt ons uit onszelf – de zonde is in wezen een gevangenschap in ons ego-centrisme – en draait onze blik om naar de Ander. In díe blik – in het blikveld van de liefde – rijpt ons leven tot grotere schoonheid.

Dat alle logica met zichzelf in de knoop raakt als zij probeert het geheim van de Drie-eenheid te pakken te krijgen, is van Gods kant doelbewust. Hij speelt met ons, drijft de spot met onze zogenaamde wijsheid, hij nodigt ons uit in zijn vriendschap. Er is een geheim in het cijfer drie dat ontsnapt aan onze manier van praten over ‘één’ en over ‘veelvoud’. Vladimir Lossky zegt: ‘De godheid is noch één noch veelvuldig; in haar volmaaktheid overschrijdt zij de wortel van het dualisme, dat tot veelvuldigheid leidt.’ Wij zijn geschapen om ons te verbinden met God, niet om God te verkla-

ren. Het wezen van vriendschap, die een eenheid is, kan niet op een telraam uitgemeten worden. Die kunnen we slechts ervaren, daar kunnen we aan nippen, ons over verwonderen en door veranderd worden. Dit is wat het christelijke geloof noemt: openbaring die door de Heilige Geest wordt ingegeven.

Er gaapt een afgrond tussen de waarheid die geopenbaard wordt door de Geest en de waarheid die men bereikt door filosofische speculatie. Het is net als met vriendschap: men verhoudt zich er niet mee in gedachten, men geeft zich eraan over met zijn hele wezen. Pas dan wordt het ook mogelijk om, van binnenuit, te overdenken en woorden te geven aan wat men ervaart. Die woorden dragen noodzakelijkerwijs meer het karakter van een lofzang dan van een uitleg. Ze worden meer poëzie dan retoriek. Meer een liefdesverklaring dan een overeenkomst.

Dat christelijke geloof in God als drie-enig – het woord komt van het Latijnse *trinitas*, dat bestaat uit *tres*, drie, en *unus*, één – groeit vanuit de *ervaring* van de eerste christenen met God, niet vanuit hun speculaties over God.

De verkondiging van een drie-enige God was in de vroege Kerk niet een uitspraak van theologische vernieuwing om aandacht te trekken en het denken te prikkelen. Men had gewoonweg God ontmoet als één en drie tegelijkertijd. De vroegchristelijke gemeenschappen waren sterk geworteld in een monotheïstisch godsbeeld. ‘Luister, Israël: de HEER, onze God, de HEER is de enige!’¹⁶ luidde de eerste zin van de joodse geloofsbelijdenis. Maar uit de ontmoeting met Jezus groeide de overtuiging dat Christus God *was*, niet slechts een halfgod of een buitengewoon begenadigd mens. En toen de discipelen met Pinksteren de aanwezigheid van de Geest in hun leven ervoeren, was het duidelijk dat de Heilige Geest God *is*.

De Drie-eenheid als theologisch begrip staat niet in het Nieuwe Testament, maar dat staat wel vol voorbeelden van hoe de christenen God ervaren als één en toch als *drie* ieder voor zich werkzame personen onderscheiden. Ze ontmoeten Jezus en delen in zijn opstanding. Ze aanbidden de Vader, die de Zoon zond als zijn grote liefdesgeschenk. Ze ontvangen leiding en verlichting van de Heilige Geest. Wanneer ze later nadenken over wat ze meegemaakt hebben en proberen woorden te geven aan hun ervaring, aan de manier waarop God zich in hun persoonlijke leven heeft geopenbaard, dan krijgt het drie-eenheidsdenken vorm en wordt het fundamenteel voor het christelijke begrip van God en daarmee van de wereld. De christelijke *leer* is eigenlijk nooit iets anders dan reflectie over en een definitie van onze ervaring met God als Vader, Zoon en Geest. Wordt die leer iets anders dan verandert die niet in brood, maar in stenen.

De openbaring schenkt een zekerheid die van een heel andere orde is dan de zekerheid die het antwoord op een vraag of stellingen op papier geeft. Die laatste is bedrieglijk omdat die ervoor zorgt dat we ons in het geloof veilig voelen omdat we beschikken over de ‘oplossing’. De zekerheid van het geloof bestaat niet in het antwoord op een vraag – wat niet inhoudt dat vragen gebatelliseerd zouden moeten worden – maar in het vertrouwen en de overgave van het hart die groeien vanuit de vriendschap met God. Daarom zegt een moderne Russische theoloog, Pavel Florensky, dat er geen enkele andere manier voor het menselijk denken is om absolute zekerheid te vinden dan het accepteren van het tegenstrijdige in de Drie-eenheid. Of zoals Fjodor Dostojevski, afkomstig uit dezelfde geestelijke traditie, het uitdrukt: ‘Men kan niet iets bewijzen. Men kan alleen overtuigd worden.’

Daarom is het ook niet vreemd dat tongentaal – die lijnrecht tegenover de begrenzing van het verstand en de lomphheid van de taal staat – de spontane gebedsuiting was toen de eerste christenen vervuld werden met de Geest. Tongentaal is de logische con-

sequentie van de apofatische theologie op het gebied van gebed! Met de uitdrukking *apofatische* of *negatieve* theologie wezen de kerkvaders op de begrensde reikwijdte van de menselijke taal. Het verstand schiet tekort wanneer wij reageren op de vervulling met de Geest. Stilheid en tongentaal zijn de beste reactie op wat wij ervaren wanneer de Heilige Geest ons overweldigt.

Maar we moeten ook spreken en bidden met begrijpelijke woorden. Om de waarheid te kunnen spreken over God, moeten we gewaarworden dat Gods vriendschap voorafgaat aan alle woorden over God, hetzij gesproken, hetzij geschreven. Pas als wij verblind worden door het goddelijke licht, waar al het weten verandert in niet-weten, gaan we terug om woorden te geven aan het onuitsprekelijke. En die woorden dragen de smaak van een heerlijke zoetheid. Tot die tijd riskeren we dat de woorden doden, of hol klinken van leegheid, in plaats van dat ze leven geven.

Door ons te verbinden met God, niet door te discussiëren over God, kunnen we werkelijk iets weten over God en bij een ander dorst opwekken door wat wij weten. Contemplatie, niet speculatie is de moeder van de theologie. De theologie als een discipline los van gebed en geestelijke levensuitingen kan daarom nooit iets anders opleveren dan grootse gedachtebouwwerken. Maar wanneer theologen vervuld zijn met de Heilige Geest wordt de theologie een vloeiende stroom die ontspringt uit aanbidding en overgave bij allen die luisteren. Jezus' eigen woorden gaan dan in vervulling door de theologen: 'Wat ik gezegd heb is geest en leven!'¹⁷

Is het zo vreemd dat de wereld vurig wacht op theologen en predikanten die zo over God spreken dat wij verliefd worden?